

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԽՐԻՄՈՒ.

(Շարայաբուրին եւ վերջ. տես էջ 141.)

Իսկ թուրքքն զկնի սուղ ինչ ժամանակաց ստեցին երդմանց եւ պայմանին իւրեանց. հանապազ հարկադրէին իշխանաց մերոց եւ ազնուականաց դառնալ ի կրօնս մահմէտական, զի դիւրաւ նուաճել զմնացեալ գուեհիկս: Բազումս Կէտիկ Ահմէտ Ղաթիտան փաշայն բռնադատէր, եւ բազմիցս ի ճաշ եւ ի ընթրիս հրաւիրեալ՝ զպատասխանս խնդրէր դառնալ ի հաւատոյ. եւ իշխանքն մեր պատասխանեն թէ «եթէ բռնութեամբ եւ կամ սրով կոտորես զմեզ, մեք յօժար եմք փոխել զկեանս զայս ընդ յաւիտեանականի, քան թէ զքրիստոնէական կրօնն ընդ մահմէտականի. զի մեր ոչ եմք վաճառող կամ փոխող հաւատ ընդ հաւատոյ, այլ սէր ընդ բարեկամի, եւ բարեկամ ընդ սիրոյ»: Եւ յետ բազում հարցմանց եւ պատասխանատուութեանց կրկին կեղծեալ բարեկամացան. բազմիցս իբրեւ զսէր ցուցանէր իշխանաց եւ ազնուականաց մերոց եւ ասէր. «Այսուհետեւ ոչ է պատեհ ձեզ զսուր ընդ մէջ կապեալ առ իս գալ ի ճաշ կամ ընթրիս, այլ առանց սրոյ», եւ այլ բազում բանիւ:

Յաւուր միում հաւատացեալ իշխանաց մերոց բանիցն փաշային, եւ մանաւանդ անճար մնացեալ, ըստ հրամանի նորին գնացին առանց սրոյ ի ճաշ առ փաշայն, զի էր բնակութիւն նորա Իսկէլէ Ղաթուսին ի վերայ չորրորդ դատիկոնի պալատին: Յետ ճաշելոյ նոցին ի յիշանելն ի ձիգ ձիգ աստիճանսն պալատին՝ դահլիճքն ըստ հրամանի փաշային մի մի կոտորեալ արկին ի ծով: Այսպէս իշխանազունք մեր եւ ազնիւք կատարեցան ի Քրիստոս: Ապա հրամայեաց թուրքաց եւ թաթարաց կոտորել զամենայն ազգս Հայոց՝ որք ի նմին աւուր բազմամարդ քաղաքն Ֆէօտոսիայ սակաւաբնակ արարին. զի զծերս եւ զտղայս զարս եւ զկանայս սրոյ ճարակ եղան, եւ զարիւնս նոցա յերկիր հեղեալ իբրեւ զվտակս գետոց ընթանայր ի փողոցսն. անթիւ աղջկունք եւ մանկունք եւ մատաղ տղայք գերեալ առաքեցին ի Պօլիս առ սուլթանն: Զսոյնս արարին ի Կազարաթ եւ ի Սուրխաթ: Այսպէս բազումք յիշխանաց յազնուականաց եւ հասարակ ժողովրդոց մեր յոմանս առ Աստուած կատարեցան, եւ յո-

մանս գերի վարեցան վասն հաւատոյն եւ վասն անուան Յիսուսի Քրիստոսի:

Բայց անօրէն խանն Ղուիմոյն եւ դժնաբարոյն եւ ծարաւին անմեղ արեանց եւ պատճառն կոտորման ազգիս մերոյ, ինքն եւս մնաց ամօթալի. որ ոչ միայն ոչ ետ զաբիտան փաշայն զորդին խանին ըստ պայմանին, այլ տարաւ ի Պօլիս առ սուլթանն, եւ նա հնազանդեցուցանելով ինքեան զմանուկն Սաման՝ ամրափակ նդովիւք առաքէ ի Ղուիմ, զհայրն սպանեալ՝ նստուցանէ յաթոռ խանութեան: Յորմէ մինչեւ ցայսօր խանն թաթարի նստի ըստ հրամանի սուլթանին թուրքաց: Եւ մնացեալ ազգս Հայոց մինչեւ ցայսօր բնակիմք ի ձեռս թաթար խանին՝ հարկատուողական պայմանիւ:

Բայց նախ քան զայսօսիկ ի ժամանակս պարսպաշինութեան Ֆէօտոսիայ կայր տէր Մաղաքիա անուն աւագերէց մի՝ որ ընդ պապու եղբոր թոռոյն իւրոյ Պետրոսի շինեցին զբերդն ի չափ եճ կարտի. որոց զանուանս մինչեւ ցայսօր գրեալ կայ ի վերայ Սէլ զարուսոյն յետ կոյս սուրբ Լուսաւորչայ եկեղեցոյն: Իսկ յետ կատարման պարսպաշինութեան տէր Մաղաքիայն ընդ պապու եղբոր թոռոյն Պետրոսի ելեալ ի Ղուիմոյ գնացին ի յԱղթամարայ առ Յովհաննէս վարդապետն, որ էր պապու եղբոր որդի տէր Մաղաքիային, եւ եղբայր Պետրոսի հօրն Անանիայի, որք էին որդիք Իվանայ ի տոհմէն Պալիաւուհեանց, ի գաւառէն Որոսնայ, ի քաղաքէն Վանանդու. զի Պետրոսս այս ճնաւ ի նախիջեան քաղաքի զԴաւիթ, Դաւիթ զՍեդրակ, Սեդրակ զՄարգար, Մարգար զՍագի, Սագի զԱբրահամ: Որ այս Աբրահամս ՌԾԱ թուին իյաւերելն Ջէլալին զերկիրն Պարսից, բազումք իյազգէ մերմէ չուեալ անտի գան ի Ղուիմ, ի Ֆէօտոսիայ, ի Ղարապազար, ի Պաղչասարայ, եւ ի Կեօզլէվ. եւ այլք գերի վարեցան. յորոց միջի այս Աբրահամս միայն ընդ քեռորդոյն Պետրոսին Բագրատունենց ի գերի վարին սպանեալ զչորեսին պահապանսն ի գերեվարացն ի ննջելն նոցին, եւ փախեալ եկին ի Ղուիմ ի Ֆէօտոսիայ քաղաք: Եւ անդ էր ազնիւ Մարգարն Մուղալենց (որդի թորոսի,

Ակոբի, Դանիելի, Մուրատի, Թէոդորայ նախարարին) որ ըստ հրամանի Շիրին իշխանին Զինվիզաց բնակէր զօրօք ի վերայ ջրոյն Կազարաթի, որ զգետն այն կոչեցաւ Մուղալ յէօզէն ի Թաթար լեզուէ:

Սա ի տեսանելն Աբրահամին Պալիաւունենց եւ Պետրոսին Բագրատունենց, պարգեւեաց նոցա զբազում ինչս եւ զստացուածս եւ զպալատ մի ի բնակութիւն, ի պատիւ տոհմի նոցին: Բայց Պետրոսն Բագրատունենց յետ ոչ բազում ժամանակաց առ Աստուած փոխեցաւ Ռիլէ Թուրքին: Իսկ Աբրահամն Պալիաւունենց ողորմութեամբն Աստուծոյ եւ օգնականութեամբ ազնիւ Մարգարին Մուղալենց եւ Աւագ պարոն Մուրատին Դարեջանենց (որդւոյն Մատթէի, Ովինի, Սամուէլի, Սարգսի, Յովսեփու, առաջին նախարարին Ֆէօտոսիու), եւ ազնիւ Թադէին Աղամալենց (որդւոյն Սերօբին, Յարութիւնին, Բարթողին, Մինասին, Մեսրոպին՝ չորրորդ գնդապետին Ֆէօտոսիու եւ այլոց Մուղալենց) եկեալ զարգացաւ եւ հարստացաւ, եւ էառ զդուստրն ազնիւ Գէորգին Մուղալենց. եւ եղև ի նմանէ դուստր մի Աննա եւ որդի մի Տրդատ. եւ այս դուստրն Աննա եւ Տրդատ որդին Աբրահամին շինեցին ի Ֆէօտոսիայ քաղաքի ի վերայ բարձր լեռան միոյ եկեղեցի մի՝ սուրբ Նիկողայոս, եւ զանուանս իւրեանց եւ ծնողացն իւրեանց գրեցին ի վերայ արտաքին դրան եկեղեցւոյ: Եւ զայս մեկնութիւնս վասն անցից յազգիս մեր ետուն գծագրել ի յայսմաւուրեռջ, եւ զծառս ազգահամարութեան

իւրաքանչիւրոց յետ կոյս յօրինեցին, եւ պարտաւորեցին յետնորդացն յետ մահուան իւրաքանչիւրոց հարց՝ ամեցուցանել զարական ֆիւղս իւրեանց ի վերայ ծառոցն, առ ի յիշատակ տոհմին իւրեանց, եւ վասն վերոյիշեալ իշխանաց, պառօնաց եւ ազնուականաց եւ նոցին յետնորդացն: Նաեւ պարտաւորեցին իւրաքանչիւր ամի վասն սուրբ նախատակացն մերոց առնել ի սոյն յեկեղեցւոջ զտօնախմբութիւն, եւ յիշել ի սուրբ յաղօթս ձեր գլխատակողս սորին զՏրդատն եւ զքոյրն Աննա դշխոյն եւ զհանգուցեալ հայրն զԱբրահամ եւ զմայրն Թագուհի դշխոյն, զհանգուցեալ Պետրոսն Բագրատենց, դարձեալ զկենդանի Աւագ պարոն Մուրատն Դարեջանենց, զՄարգար, զԱկոբ Մուղալենց եւ զԹադէ Աղամալենց. եւ դուք յիշեալ լիջիք յահեղ ատենին Քրիստոսի:

Որ ողորմի Քրիստոս ստացողի զբոյս՝ տիրացու Աւետիքին եւ կենակցին Գոհար պիքէին եւ ծնողացն մահտեսի Թագուորին, եւ զաւակացն Մնացականին, Գրիգորին, Ինֆիպիքէին եւ քրւերցն Ալամին եւ Տօլվաթին եւ ամենայն զարմից. նաեւ մեղապարտ գրչի Դրիմեցի Դաւիթ դպրի, կարդացողաց եւ լսողաց, եւ որք զողորմիս ասէք՝ Աստուած ողորմի ձեզ:

Մարգար որդի Թորոսի, որդի Յակոբին, Գէորգ եւ Մեռկեռիոս եւ Յակոբ՝ որդիք Մինասի, որդի Յակոբի, եւ լինին սոքա ընդ Մարգարին պապու Թոռունք:

ՊԱՆՈՒՆՆԵՆՑ ԱՐԲԱՆԱՄ.

ՏՐԴԱՏ.

ԳԵՈՐԳՆԵՆՑ ԱՆՍԳ ՊԱՐՈՆ ՄՈՒՐԱՏ.

ԳԵՈՐԳ, ՍԵՐՈԲԵ, ՅԱԿՈԲ, ԿԻՐԱԿՈՍ, ԱԼԵՔՍԱՆ.

ՄՈՒՐԱՏ ԽԱՆ.

ՎԱՐԴԱՆ.

ՍՈՂԱՄՈՆ.

ՄՈՒՂԱԼԵՆՑ ՄԱՐԳԱՐ.

ՕԳՍԷՆՏ.

ՅԱԿՈԲ.

ԳԵՈՐԳ.

ՄԻՆԱՍ, ԿԱՐԱՊԵՏ.

ՄՈՒՂԱԼԵՆՑ ՄԵՌԿԵՌԻՈՍ.

ՄԱՌՈՒԿ, ՄԵՐԿԵ, ՆԵՐՍԷՍ.

ԱՂԱՄԱԼԵՆՑ ԹԱԴԷ.

ՎԱՐԴԱՆ.

ՅԱԿՈԲ, ԹՈՐՈՍ, ԿԻՐԱԿՈՍ, ԱՐԲԱՆԱՄ.

ՄՈՒՂԱԼԵՆՑ ԳԵՈՐԳ.

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ.